

PIKAOPAS KANSALAI- OPISTON OPETTAJALLE

osaamisperusteisen kurssin
suunnitteluun sekä opiskelijan
ohjaukseen ja arviointiin

SISÄLLYS

Osaamisperusteisen kurssin suunnittelu	6
Kurssin osaamistason määrittely	8
Kurssin laajuuden määrittely	9
Kurssin osaamistavoitteiden ja arviointikriteereiden määrittely	10
Ohjaus	13
Arviointi	14
Arvioija	15
Opetusvinkkejä tukemaan osaamisperusteisuutta	16
Liite I: Lomake osaamisperusteisen Koski-kelpoisen kurssin suunnitteluun ja arviointiin	17
Liite II: Käytännön tiekartta osaamisperusteisuuteen	22

Kansalaisopistojen liitto KoL – Medborgarinstitutens förbund MiF ry
www.kansalaisopistojenliitto.fi

Anni Karttunen | GLOBEDU
Kansalaisopistojen liiton materiaaleja 5

ISBN 978-952-5709-24-7 (painettu)
ISBN 978-952-5709-25-4 (verkkajulkaisu)
ISSN 2490-0729 (painettu)
ISSN 2490-0737 (verkkajulkaisu)

Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4.0)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut julkaisun toteuttamista osana Kansalaisopistojen liiton Osaamisperusteisuutta kansalaisopistoihin -kehittämishanketta.

Oy unitedprint.com Finland Ltd 2022. Painettu kierrätyspaperille Saksassa.

KoL

KANSALAIPOISTOJEN LIITTO KoL
MEDBORGARINSTITUTENS FÖRBUND MiF ry

JOHDANTO

NYKYTYÖELÄMÄN MONIMUOTOISUUS edellyttää meitä koko elämän ja työuran aikaista osaamisen kehittämistä. Kansalaisopistoissa on perinteisesti opittu monenlaisia niin työ- kuin vapaa-aikaakin hyödyttäviä tietoja ja taitoja, joiden tunnistaminen ja tunnustaminen on tähän asti ollut puutteellista.

Vapaan sivistystyön koulutuksissa saavutettavan osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen helpottamiseksi tehty lakimuutos mahdollistaa elokuun 2021 alusta sen, että kansalaisopistot ja muut vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat halutessaan järjestää osaamisperusteisesti toteutettuja kursseja, joiden suoritustiedot voidaan viedä opiskelijoiden muiden koulutustietojen tapaan osaksi kansallista, eri koulutusasteiden opintosuoritukset ja tutkintotiedot sisältävää Koski-tietovarantoa. Näin kansalaisopistoissa saavutettu osaaminen on aiempaa helpommin yksilön hyödynnettävissä.

Edellytyksenä vapaan sivistystyön opintosuoritusten viemiselle Koski-tietovarantoon on, että koulutus on kuvattu osaamisperusteisesti, kurssin laajuus ilmaistaan opintopisteinä ja opiskelijan osaaminen on arvioitu.

Kansalaisopistoille osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mahdollistaminen ja osaamisperusteisten kurssien järjestäminen on vapaaehtoista. Uudistus ei rajoita opistojen vapautta, vaan on lisäpalvelu, jonka avulla opiskelijan on helpompi tehdä omaa osaamistaan näkyväksi. Osaamisperusteisuus antaa kansalaisopistoille mahdollisuuden lisätä kansalaisopisto-opiskelun arvoa ja houkuttelevuutta opiskelijoiden mutta myös muiden oppilaitosmuotojen sekä opiston sidosryhmien silmissä.

Myös opiskelijalle osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on vapaaehtoista. Osaamisperusteiselle kansalaisopiston kursseille voi osallistua myös ilman arviointia. Osaamisperusteisen kurssin alussa opiskelijan tulee ilmaista halunsa osaamisensa arviointiin. Opistolle ja opettajalle tämä tarkoittaa sitä, että mahdollisuus arviointiin ja kurssisuorituksen saamiseen tulee esitellä opiskelijoille kurssioppaan sisältämissä kurssin tiedoissa ja/tai kurssin alussa mahdollisimman selkeästi.

Koski-tietovarantoon kirjatut suoritusmerkinnät ovat opiskelijan nähtävillä maksutta Opintopolku-portaalin kautta.

Oma Opintopolku -palvelu
→ opintopolku.fi/oma-opintopolku

OPINTOPOLKU-PORTAALISTA löytyvän Oma Opintopolku -palvelun kautta opiskelija voi esimerkiksi helposti jakaa oman virallisen opintohistoriansa tulevalle työnantajalle. Opintopolusta löytyvät jo suoritukset peruskoulusta, lukiosta ja ammatillisista oppilaitoksista vuodesta 2018 alkaen, ylioppilastutkinnot vuodesta 1990 alkaen, sekä korkeakouluista vuodesta 1995 alkaen. Opiskelija päättää itse, mitä suoritustietoja hän haluaa jakaa ja mille

tahoille. Koulutuksen tarjoajat tai työnantajat eivät pääse tarkastelemaan yksittäisen opiskelijan suoritustietoja, ellei hän itse päättää niitä jakaa.

Mahdollisuus kirjata vapaan sivistystyön opintosuorituksia Koski-tietovarantoon nostaa kansalaisopistojen kurssien arvoa muiden koulutusmuotojen rinnalla ja lisää niiden merkitystä opiskelijoiden osaamisen osoittamisessa. Kun opiskelijalla on tunnustettu suoritusmerkintä kurssista, kursilla omaksutusta osaamisesta ja kurssisuorituksesta voi olla aiempaa konkreettisempaa hyötyä esimerkiksi työssä, työnhaussa tai opiskelussa ja opiskelemaan hakeutuessa. Nyt alkuvaiheessa suoritusmerkinnät ja niistä saatavat hyödyt ovat uusi asia niin opettajille kuin opiskelijoillekin. Opettajana sinä voit innostaa opiskelijoita hankkimaan suoritusmerkintöjä kursseistaan.

Mitä useampi opiskelija hyödyntää kurssisuorituksiaan, sitä useampi työnantaja ja oppilaitos oppii tunnustamaan ja tunnustamaan kansalaisopistoista saatavaa osaamista.

Tämä saattaa puolestaan lisätä myös opiskelijoiden kiinnostusta osallistua järjestämillesi osaamisperusteisille kursseille.

Tämä opas on tarkoitettu sinulle opettajana työsi tueksi osaamisperusteisen kurssin suunnitteluun sekä opiskelijan ohjaukseen arviointiin.

Opas lähtee siitä käytännön lähtökohdasta, että opiskelijan osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan ja hänen suorituksensa viedään Koski-tietovarantoon, mutta osaamisperusteisuus on myös ennen kaikkea pedagoginen lähestymistapa opettamiseen ja oppimiseen.

Siksi voit lukea opasta myös kevyemmällä otteella ja omaksua siitä ideoita ja kehittää omaa opetustasi osaamisperusteisemmaksi ihan vain omaksi ja opiskelijoidesi iloksi ilman, että kurssillasi tehtäisiin varsinaista osaamisen tunnistamista ja tunnustamista.

OSAAMISPERUSTEISEN KURSSIN SUUNNITTELU

Kun opisto, jossa työskentelet, päättää tarjota asiakkailleen osaamisperusteisia kursseja ja mahdollisuutta osaamisen arviointiin, se laatii tarkemman suunnitelman ja ohjeistuksen opettajille. Kerro opistolle halukkuudestasi osaamisperusteisen kurssin järjestämiseen ja tutustu opettajille suunnattuun ohjeistukseen.

Osaamisperusteisuuteen tutustumiseen on saatavilla tukea ja apua.

Kansalaisopistojen liiton

ylläpitämältä Kansalaisopistofoorumilta löydät paljon oppaita ja materiaaleja sekä esimerkiksi videotallenteita menneistä koulutustilaisuuksista. Kansalaisopistofoorumin löydät osoitteesta www.kansalaisopistofoorumi.fi.

Osaamisperusteisuuteen liittyvät materiaalit on kerätty foorumilla omaksi osiokseen. Kansalaisopistofoorumin pyytämän lukijasalan voit pyytää osoitteesta tiedottaja@kansalaisopistojenliitto.fi. Kansalaisopistoille on tarjolla koulutusta ja tukea myös osana erilaisia hankkeita.

Aloittaessasi osaamisperusteisten kurssien suunnittelun kannattaa tutustua muiden kansalaisopistojen kurssikuvauksiin. Kansalaisopistojen kurssitarjontaa eri puolilla Suomea pääsee helpoimmin selaamaan valtakunnallisen kurssihaun kautta osoitteessa <https://kurssit.kansalaisopistot.fi>.

KURSSISUUNNITTELU EI TARVITSE TEHDÄ YKSIN:

Prosessia aloittaessa kannattaa verkostoitua muiden saman ainealan opettajien kanssa, joko omassa opistossa, alueellisesti tai valtakunnallisesti. Oma opisto voi auttaa verkostoitumisessa, mutta apua ja vinkkejä voit kysyä myös Kansalaisopistojen liitosta. Varsinkin alkuvaiheessa kurssikuvausta ja kurssin rakennetta voi olla hyödyllistä käydä läpi myös opiskelijoiden kanssa. Heiltä saa varmasti vinkkejä siihen, ovatko kurssin rakenne ja kuvaus selkeät ja vastaavatko laatimasi osaamistavoitteet sitä osaamista, jota opiskelijat ovat kurssilta tulleet hakemaan. Ensimmäisten osaamisperusteisten kurssien aikana arvioinnin tavat ja ohjauksen rakenne varmasti selkeytyvät.

Kun valitset, mikä/mitkä kurseista-si sopisivat parhaiten osaamisperusteisesti toteutettavaksi, voit pohtia esim. seuraavia seikkoja:

1. Mikä kurssi tai mitkä kurssit ovat asiakkaiden tai opiskelijoiden kannalta hyödyllisimmät? Minkä taidon tai taitojen osaaminen kurseillasi herättää opiskelijoissa innostusta tai minkä opettamista, läpikäymistä tai kertaamista opiskelijat aina pyytävät?
2. Mistä kurseista minun on yksinkertaisinta aloittaa?
3. Kenen kanssa voin pohtia yhdessä osaamisperusteisia kurssikuvauksia, oppimistuloksia ja arviointikriteerejä?
4. Mistä löydämme malleja tai esimerkkejä?

Voi olla helpointa aloittaa yhdellä kurssilla, jolla “pilotoit” omaa osaamisperusteista opetustasi. Kannattaa valita sellainen kurssi, jonka tiedät kiinnostavan opiskelijoita, ja kasvattaa tarjontaa myöhemmin, kun prosessi on jo itsellesi tutumpi. Ensimmäinen osaamisperusteinen kurssi voi hyvin olla esimerkiksi sellainen, jolle tiedät olevan kysyntää siksi, että kurssilla saavutettava osaaminen on yleisesti hyödyllistä ja helposti hyödynnettävissä, tai sellainen, joka tarjoaa niin selkeää erityisosaamista, että tunnustuksen saaminen siitä houkuttelee.

Osaamisperusteisten kurssien opettaminen tuo lisäarvoa myös opettajalle. Opettelemalla uuden suunnittelu- ja opetustavan laajennat omaa osaamistasi, ja halutessasi voit tarjota osaamisperusteisia kurssikokonaisuuksia myös muihin kansalaisopistoihin. Jos suunnittelet kurssille verkko-toteutuksen, eivät maantieteelliset etäisyydetkään ole esteenä.

KURSSISUUNNITTELUN TUKENA

sekä osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien laatimisessa voit käyttää apuna tämän oppaan lopusta löytyvää lomaketta (**liite 1**), joka on laadittu nimenomaan avuksi osaamisperusteisen Koski-kelpoisen kurssin suunnitteluun ja arviointiin kansalaisopistossa.

Kehittämisvaiheen työkaluna voi hyödyntää tämän oppaan lopusta löytyvää käytännön tietkarttaa osaamisperusteisuuteen opetus- ja muulle henkilöstölle (**liite 2**). Tiekartan on tarkoitus ohjata osaamisperusteisuuden kehittämistä opetustyön ja asiakaspalvelun näkökulmasta.

KURSSIN OSAAMISTASON MÄÄRITTELY

Kun osaamisperusteisesti toteutettava kurssi tai kurssit on valittu, määritellään kurssin yleinen osaamistaso, eli onko kurssi tarkoitettu ihmiselle, jolla ei ole lainkaan aiempaa osaamista (**alkeistason** kurssi tai taso A), onko kyseessä hiukan enemmän osaamista vaativa kurssi (**perustason** kurssi tai taso B), vai onko kyseessä jo enemmän harjaantuneisuutta ja itsenäistä otetta vaativa kurssi (**jatkotason** kurssi tai taso C).

Nyrkkisääntönä voisi pitää seuraavia määritelmiä:

Alkeistasolla saavutetaan:

- Yleistiedot (esim. tiedetään, mikä on vatkein, vaaka ja kaulin)
- Yksinkertaisten tehtävien suorittamiseksi vaadittavat perustaidot (osataan käyttää vatkainta, vaakaa ja kaulinta)
- Työskentely tai opiskelu selkeässä toimintaympäristössä suoran valvonnan alaisena (tehtävien suorittamiseen tarvitaan tukea, apua ja ohjausta – ei itsenäistä suorittamista)

Perustasolla saavutetaan:

- Työ- tai opintoalan perustiedot (tiedetään esim. erilaisten taikinoiden erot – kakkutaikina, piirakkataikina, voitaikina ja millaisissa leivonnaisissa niitä useimmiten käytetään)
- Perustaidot, joita vaaditaan tehtävien suorittamiseksi käyttäen yksinkertaisia sääntöjä ja työkaluja (osaa käyttää eri taikinoiden tekemiseen vaadittavia työkaluja ja menetelmiä, kuten vatkainta tai voin nypmistä tai kaulimista)
- Jonkin verran itsenäisyyttä vaativa valvottu työskentely tai opiskelu (osaa noudattaa pääsääntöisesti perusreseptejä, joskin saattaa tarvita vähän neuvoa ja opastusta)

Jatkotasolla saavutetaan:

- Tiedot faktoista, periaatteista ja yleisistä käsitteistä (esimerkiksi tiedetään, mitkä leivontaan sopivat raaka-aineet ovat gluteenittomia ja miten ne eroavat perinteisessä leivonnassa käytetyistä raaka-aineista)

- Käytännön taidot ja soveltaminen, joita vaaditaan tehtävien suorittamiseksi ja ongelmien ratkaisemiseksi (osataan muuntaa reseptiä tarpeen mukaan suuremmaksi tai pienemmäksi tai ulkomaisten reseptien mitta-asteikot sopiviksi)
- Itsenäinen vastuu työkalujen ja menetelmien valinnasta (työn loppuun saattamiseksi ei vaadita juurikaan opastusta)
- Oman toiminnan mukauttaminen olosuhteisiin (pystytään esimerkiksi toimimaan myös vieraassa keittiössä erilaisilla työkaluilla)

Kansalaisopiston kursseille osallistuu usein keskenään hyvin eritasoisia opiskelijoita. Tällaisissa tapauksissa opettaja voi tarvittaessa toteuttaa **eriytettyä arviointia** eli määrittellä samalle kurssille useamman tason osaamistavoitteet ja arviointikriteerit sekä antaa opiskelijan päättää, minkä tason osaamista kurssilla haluaa tavoitella.

KURSSIN LAAJUUDEN MÄÄRITTELY

Vapaan sivistystyön osaamisperusteisten kurssien laajuus määrittellään **opintopisteinä**. Jatkossa kansalaisopistojen on siis ilmoitettava Koski-kelpoisten kurssiensa laajuus kurssitiedoissa opetustuntien ja/tai -kertojen lisäksi myös opintopisteinä. Laajuuden määrittelyssä on mahdollista käyttää desimaaleja.

Yhtä opintopistettä vastaa **opiskelijan keskimäärin 27 tunnin työpanos**, joka koostuu sekä kurssin opetuksesta että opiskelijan itsenäiseen työskentelyyn keskimäärin kuluva ajasta. Yhden opintopisteen suorittamisen vaatima työmäärä voi käytännössä vaihdella paljonkin kurssien ja opiskelijoiden valmiuksien mukaan.

Kansalaisopisto päättää itse osaamisperusteisten kurssiensa laajuudet opintopisteinä ja määrittelee niiden pohjaksi **kurssien puitteissa toteutettavan opetuksen määrän** sekä arvioi opiskelijan **itsenäiseen työskentelyyn keskimäärin kuluvan ajan**. Tämän mitoitustyön tekee käytännössä kurssin suunnitteleva henkilö. Vakiintuneen käytännön mukaisesti yhden opetustunnin kesto kansalaisopistoissa on 45 minuuttia. Vaadittavan itsenäisen työn määrä on ilmoitettava myös kurssikuvauksessa siten, että kurssille ilmoittautuva opiskelija tietää, mitä häneltä odotetaan.

KURSSIN OSAAMISTAVOITTEIDEN JA ARVIOINTIKRITEEREIDEN MÄÄRITTELY

Kun on tiedossa, minkä tasoista kurssia suunnitellaan ja kenelle, määritellään kurssin yleiset **osaamistavoitteet** (eli ne pääasiat, jotka kurssilla on tavoitteena oppia). **Arviointikriteerien** avulla selvitetään, ovatko osaamistavoitteet täyttyneet.

Osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien havainnollistamiseksi tarkastellaan esimerkkipurssia nimeltä

”SUOLAISET PIIRAKAT”.

Kurssikuvauksen mukaan kurssilla opitaan valmistamaan viisi erityyppistä suolaista piirakkaa, joiden taikinapohjien sekä täytteiden valmistamisessa käytetään erilaisia raaka-aineita, puolivalmisteita ja menetelmiä. Kurssikertoja on viisi, joista kukin kestää kolme tuntia, eli kurssi sisältää opetusta yhteensä 15 tuntia. Lisäksi kurssi sisältää itsenäistä työskentelyä noin 12 tuntia. Kurssi

on siis 1 opintopisteen laajuinen **peruskurssi**.

Osaamistavoitteet määritellään siitä lähtökohdasta, mitkä ovat oleellisia osaamisia, joita piirakoiden valmistaminen edellyttää. Ne voidaan kuvata vaikka seuraavalla tavalla:

Opiskelija osaa

- valmistaa erilaisia piirakkapohjia valmistusohjeen mukaisesti
- valmistaa täytteitä valmistamiinsa tuotteisiin valmistusohjeen mukaisesti
- täyttää, koristella ja viimeistellä tuotteet.

Osaamistavoitteet ovat siis ne laajat kokonaisuudet, joista onnistunut työprosessi, kuten piirakan valmistus, muodostuu. Kuhunkin osaamistavoitteeseen liittyy kuitenkin erilaisia pienempiä osaamisia (tekniikat, työvälineiden hallinta, menetelmät jne.), joiden hallitseminen on tärkeää lopputuloksen kannalta. Niistä muodostuvat arviointikriteerit. **Arviointikriteereiden** avulla on yksinkertaista arvioida yksityiskohtaisesti, onko

opiskelija saavuttanut osaamistavoitteet kokonaisuudessaan. Arviointiasteikko on yleensä hyväksytty tai hylätty. Opisto voi halutessaan käyttää myös numeroarviointia.

Esimerkkejä osaamistavoitteista ja niihin liittyvistä arviointikriteereistä:

Opiskelija **valmistaa erilaisia piirakkapohjia valmistusohjeen mukaisesti** eli hän osaa

- valita sopivat työvälineet kunkin eri piirakkapohjan valmistuksessa
- varata kuhunkin piirakkapohjaan tarvittavat raaka-aineet tai puolivalmisteet
- käsitellä raaka-aineita tai puolivalmisteita oikein
- valmistaa taikinoita eri menetelmillä (esim. kaulinta, sekoittaminen, nypeminen)
- työskennellä valmistusohjeen mukaisessa järjestyksessä
- paistaa tuotteet oikeassa lämpötilassa ja oikean ajan.

Opiskelija **valmistaa täytteitä valmistamiinsa tuotteisiin valmistusohjeen mukaisesti** eli hän osaa

- valmistaa erilaisia täytteitä käyttäen erilaisia menetelmiä
- valmistaa erilaisia täytteitä käyttäen asianmukaisia työvälineitä
- käsitellä raaka-aineita tai puolivalmisteita oikein
- työskennellä valmistusohjeen mukaisessa järjestyksessä.

Opiskelija **täyttää, koristelee ja viimeistelee tuotteet** eli hän osaa

- jäähdyttää tuotteen sopivaksi viimeistelyä varten
- arvioida tuotteen ulkonäön ja muut ominaisuudet
- kuoruttaa, koristella ja viimeistellä tuotteet valmistusohjeen mukaisesti.

Osaamistavoitteiden on aina oltava: ymmärrettävissä, saavutettavissa, mitattavissa, hyödynnettävissä

Osaamistavoitteita kirjoitettaessa kannattaa miettiä osaamisen tapoja sekä verbejä, joilla osaamista kuvataan. Osaamisen konkretisoinnissa voivat tulla avuksi seuraavalla sivulla olevan taulukon verbit. Tutustu taulukkoon ja mieti, mitkä verbit sopisivat sinun kurssisi osaamistavoitteiden kuvaamiseen.

Osaamisen tasot	Opiskelija osaa
Taso 1: MUISTAMINEN	toistaa, palauttaa mieleen, kertoa, listata, määritellä, näyttää, esittää, tunnistaa, palauttaa
Taso 2: YMMÄRTÄMINEN	kuvata, selittää, tulkita, päätellä, muotoilla, muokata, yleistää, antaa esimerkkejä, luokitella
Taso 3: SOVELTAMINEN	soveltaa, toteuttaa, ottaa käyttöön, täydentää, suorittaa, muuttaa
Taso 4: ANALYSOIMINEN	analysoida, testata, järjestää, verrata, luokitella, jakaa
Taso 5: ARVIOIMINEN	keskustella, kommentoida, arvioida, kyseenalaistaa, kritisoida, yleistää, suhteuttaa
Taso 6: LUOMINEN	kehittää, ehdottaa, tuottaa, suunnitella, ennustaa, luoda

Osaamisen tasot ja niitä kuvaavat verbit (mukailtu Bloomin taksonomia)

Osaamistavoitteiden ja arviointikriteereiden kuvauksissa voidaan hyvin myös käyttää osata-verbiä yhdistettynä konkreettiseen verbiin (osaa + leipoa). Bloomin taksonomian verbilista kuvastaa lähinnä kognitiivisia kykyjä eri tasoilla, ei sitä, mitä pitää osata tehdä käytännössä. Osaamisperusteisessa kuvauksessa yhdistyvät tiedot, taidot sekä itsenäisen suorittamisen taso.

Kurssikuvaus muodostetaan kurssin osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien pohjalta.

Huom! On tärkeää, että kuvaus innostaa opiskelijaa ilmoittautumaan kurssille ja herättää hänessä halun saavuttaa kurssilla hankittavaa osaamista.

Osaamistavoitteet ja arviointikriteerit on hyvä käydä läpi opiskelijoiden kanssa heti kurssin alussa riippumatta siitä, haluavatko kaikki osallistujat arvioinnin osaamisestaan vai eivät. Osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien läpikäynti opiskelijoiden kanssa vahvistaa myös opettajan ymmärrystä siitä, millaista osaamista opiskelijat hakevat ja että kurssille asetetut tavoitteet ovat oikeat ja toimivat.

OHJAUS

Osaamisperusteisuus on uusi näkökulma kansalaisopistoille mutta myös useimmille opiskelijoille. Sen vuoksi on tärkeää, että opiskelijat saavat riittävästi ohjausta oppimis- ja arviointiprosessin aikana.

Mikäli opiskelija haluaa osaamisensa arvioitavan, on hänen ymmärrettävä kurssin osaamistavoitteet ja arviointikriteerit eli se, minkälaista osaamista kurssilla tavoitellaan, miten sitä arvioidaan ja mitä häneltä itseltään odotetaan. Opiskelijan oman osaamisen näkyväksi tekeminen arviointia varten on hänen omalla vastuullaan, eli opiskelija voidaan arvioida vain, jos hän näyttää osaamisensa kurssilla käytössä olevien arviointimenetelmien mukaisesti.

Opettajana sinun kannattaa miettiä, miten kertoa opiskelijalle osaamistavoitteista ja -kriteereistä. On tärkeää nostaa esiin osaamisen arvioinnista saatava hyöty työelämän, jatkokoulutuksen ja elinikäisen oppimisen näkökulmasta. Ohjauksen antajana tehtäväsi on innostaa opiskelijaa osaamisen arviointiin, mutta myös tuoda esiin mahdolliset jatkopolut, joiden avulla opiskelija voi saavuttaa laajempia osaamiskokonaisuuksia omien tarpeidensa mukaan.

Osaamisperusteisuudessa ei suosita esim. monivalintatestejä tai muita perinteisiä "kokeita", sillä ne eivät välttämättä mittaa opiskelijan osaamista kovin hyvin.

ARVIOINTI

Osaamisperusteissa järjestelmässä arvioidaan olemassa olevaa osaamista kokonaisuutena, ei oppimisprosessia. Osaamisen arviointi kansalaisopistoissa kohdistuu pääsääntöisesti kyseessä olevassa koulutuksessa saavutettuun osaamiseen (ja mahdollisesti jossain määrin aiemmin opitun arviointiin). Arviointi osaamisperusteisessa järjestelmässä perustuu arviointikriteerien mukaiseen, johdonmukaiseen arviointiin. Eli arvioidaan ainoastaan niitä asioita, jotka on arviointikriteereissä mainittu.

Osaamisperusteisella kurssilla ei useinkaan tarvitse järjestää erillistä arviointitapahtumaa, vaan arviointi perustuu opettajan tekemiin **havaintoihin** opiskelijan työskentelyä seuratessa ja lopputuloksen arvioinnissa. Mikäli kurssiin kuuluu runsaasti itsenäistä oppimista, tai opettaja ei muutoin pysty havainnoimaan työskentelyä riittävästi, voidaan arvioinnissa hyödyntää esimerkiksi **portfoliota**, johon opiskelija liittää näytteitä osaamisestaan ja/tai perusteluja esimerkiksi tietyn metodin tai työvälineen käyttämisestä. Opettaja voi myös varmistaa opiskelijan osaamista **haastatteleamalla**.

Joillakin kursseilla voi olla tarpeellista järjestää esimerkiksi **ongelmanratkaisuun liittyviä tehtäviä tai simuloituja tilanteita** osaamisen osoittamiseksi. Esimerkiksi, jos kurssin tavoitteena on oppia käyttämään kirjanpito-ohjelmaa, voi olla perusteltua, että opettaja kehittää sellaisen tehtävän, jonka avulla opiskelija pystyy osoittamaan arviointikriteerien mukaisen osaamisensa. Tai mikäli kurssin tavoitteena on suullinen ilmaisu vieraalla kielellä, voi olla järkevää luoda simuloitu tilanne, jonka avulla suullista ilmaisua voidaan arvioida kriteerien mukaisesti. Myös **teknologiaa** kannattaa hyödyntää luovasti arviointia tukemassa. Lähes kaikista nykykännyköistä löytyy kamera tai ääninauhuri, jota voi käyttää apuna osaamisen näkyväksi tekemisessä.

Tämän oppaan liitteenä olevaa kurssisuunnittelulomaketta (liite 1) voi halutessaan käyttää myös arvioinnin työkaluna. Lomaketta voi hyödyntää myös opiskelijoiden itsearvioinnissa.

Opiskelijan itsearviointi on hyvä työkalu niin opettajan kuin opiskelijankin työn kannalta. Opiskelijalle itsearviointi auttaa asettamaan tavoitteita, se motivoi ja syventää omaa ymmärrystä itsestä oppijana. Opettajalle taas itsearviointi selkeyttää, millaista osaamista opiskelija on kurssilta hakemassa.

Arvioinnin perusteiden on oltava läpinäkyvät ja opiskelijoiden on tiedettävä, mitä heiltä odotetaan arvioinnissa. Arviointimenetelmien tulisi olla toistettavissa ja tuotettava valideja tuloksia. Arvioinnista tulisi aina antaa opiskelijalle henkilökohtainen palaute. Arviointi ja palaute ovat osa oppimisprosessia ja niiden tulisi kannustaa elinikäiseen oppimiseen.

Jos haluat syventää ymmärrystäsi arvioinnista osaamisperusteisessa järjestelmässä, tutustu Opetushallituksen julkaiseman Oppaan osaamisperusteiseen arviointiin vapaassa sivistystyössä. Opas löytyy ePerusteista osoitteesta <https://eperusteet.opintopolku.fi/beta/#/fi/opas/7396550/tekstikappale/7731109>.

Ohjauksen ydintehtävä on auttaa opiskelijaa tekemään oma osaamisensa näkyväksi. Arvioinnissa osaaminen varmennetaan.

ARVIOIJA

Kansalaisopistossa osaamisen arvioijana toimii arvioitavan aineen opettaja. Arvioijan tulee ymmärtää kurssin osaamistavoitteet, arviointikriteerit ja arviointitavat siten, että hän pystyy käytännön esimerkkien avulla ohjaamaan opiskelijaa ymmärtämään, mitä tämän tulee hallita ja miten opiskelija voi osoittaa osaamisensa ko. kursilla, jotta arviointi on hyväksytty.

Arvioijalla ei tarvitse olla opettajan pätevyyttä, mutta vankka kokemus arvioitavasta aihealueesta on tärkeää. Arvioijan on myös syytä perehtyä osaamisperusteisuuden peruseriaatteisiin ja tietää oman opiston menettelytavat arviointiin, dokumentointiin, ohjaukseen ja muihin osaamisperusteisuuteen liittyviin prosesseihin liittyen.

Kokemuksien ja hyvien mallien jakaminen auttaa laadun parantamisessa ja oman osaamisen kehittämisessä. Yhteistyö opiston (myös muiden opistojen) opettajien ja muun henkilöstön kanssa arviointiprosessien yhteisessä kehittämisessä on tärkeää.

Opetusvinkkejä tukemaan osaamisperusteisuutta

Käytä opetuksessa monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä ja oman alueen palveluita kuten yritysvierailuja, museoita, näyttelyitä, konsertteja.

Käytä monipuolisia tehtäviä, erilaisia välineitä ja työskentelytapoja.

TARJOA OPISKELIJOILLE ERILAISIA TEKEMISEN TAPOJA.

→ Voit esimerkiksi pyytää opiskelijaa opettamaan muille jonkin kokonaisuuden.

Määrittele tehtävät riittävän löyhästi ja anna näin opiskelijan löytää ja ratkaista ongelma itse ja löytää osaamisensa näyttämiseksi sopivia tilanteita.

MAHDOLLISTA YHTEISÖLLINEN OPPIMINEN JA ONGELMANRATKAISU.

Kutsu tunnille oman alansa ammattilainen tai asiantuntija. Mahdollisuus seurata, kuunnella tai jututtaa alan ammattilaista tai vaikkapa kielen natiivipuhujaa syventää ymmärrystä ja motivoi oppimaan lisää.

LIITE I

Lomake osaamisperusteisen Koski-kelpoisen kurssin suunnitteluun ja arviointiin

Lomakkeen avulla opettaja voi tarjota osaamisperusteista kurssia tai työstää olemassa olevasta kurssistaan osaamisperusteisen Koski-kelpoisen kurssin.

Seuraavalta aukeamalta löydät mallin siitä, miltä kurssitiedoilla täytetty lomake voisi näyttää. Löydät tyhjän lomakepohjan muokattavassa ja tulostettavassa muodossa Kansalaisopistofoorumin osaamisperusteisuuteen keskittyvästä osiosta osoitteesta www.kansalaisopistofoorumi.fi.

Opiston on mahdollista muokata lomaketta oman opiston toimintaan sopivaksi esim. lisäämällä omia kurssikuvausohjeita (merkkimäärä, asijärjestys) ja sitä on mahdollista muokata myös käyttötarkoituksen mukaan. Lomakkeen tarkoitus on auttaa aloittamaan Koski-kelpoisten kurssien suunnittelu ja tarjonta.

Lomaketta on mahdollista käyttää

- **opettajana:** osaamisperusteisen kurssin ja arvioinnin suunnitteluun sekä oppilaskohtaisesti arvioinnin dokumenttina
- **oppilaitoksena:** pohjätietona kurssin luomiselle kurssinhalintajärjestelmään sekä dokumenttina arvioinnin toteuttamisesta
- **opiskelijana** henkilökohtaisena arviointidokumenttina, palauttekeskustelun tukena sekä itsearviointityökaluna.

Bon
io
ur

Kurssin nimi	Digitaalisella kameralla kuvaamisen perusteet
Kurssin taso	
Alkeiskurssi (A), joka sopii myös kertaajille.	☐ Alkeiskurssin tai tason A osaamistaso: <ul style="list-style-type: none"> • Yleistiedot • Yksinkertaisten tehtävien suorittamiseksi vaadittavat perustaidot • Työskentely tai opiskelu selkeässä toimintaympäristössä suoran valvonnan alaisena ☐ Peruskurssin tai tason B osaamistaso: <ul style="list-style-type: none"> • Työ- tai opintoalan perustiedot • Perustaidot, joita vaaditaan tehtävien suorittamiseksi käyttäen yksinkertaisia sääntöjä ja työkaluja • Jonkin verran itsenäisyyttä vaativa valvottu työskentely ☐ Jatkokurssin tai tason C osaamistaso: <ul style="list-style-type: none"> • Tiedot faktoista, periaatteista ja yleisistä käsitteistä • Käytännön taidot ja soveltaminen, joita vaaditaan tehtävien suorittamiseksi ja ongelmien ratkaisemiseksi • Itsenäinen vastuu työkalujen ja menetelmien valinnasta • Oman toiminnan mukauttaminen olosuhteisiin
Opettaja	Oili Opettaja
Opiskelija	Matti Meikäläinen
Kurssin aineryhmä	Valokuvaus
Kurssin toteutustapa	☐ lähiopetus ☒ etäopetus ☐ itseopiskelu ☐ muu
Kurssin ajankohta	
(pvm – pvm ja klo)	ti 14.9.2021 – ti 7.12.2021 (syysloma viikolla 42) klo 17.00–19.15 (12 x 3 ot)
Opiskelijan oppimateriaali / välineet	
Välineet, jotka opiskelijalla tulee olla mukana kurssilla tai hankkia kurssin aikana.	Digikamera käytettävissä

Kurssikuvaus

Kurssin hallintajärjestelmässä Kurssitiedot-kohdassa näkyvä teksti.

Osaamisperusteisen kurssin kurssikuvaus on **opiskelijalähtöinen**: mitä opiskelijan tulisi kurssin päätyttyä minimissään osata?

Kuvauksen tulee sisältää seuraavat tiedot:

- Kohderyhmä: kenelle kurssi on tarkoitettu?
- Miten kurssilla opiskellaan?

Valokuvaamisen peruskurssi sinulle, joka olet alussa digitaalisen kuvaamisen kanssa, tai haluat kerrata aiemmin oppimaasi. Aiempaa kuvaamiskokemusta ei tarvita. Kurssi toteutetaan etäopetuksena.

*Tällä kurssilla **opit kuvaamaan järjestelmäkameralla ja saat samalla runsaasti tietoa valokuvailmaisun perusteista.***

*Kurssin jälkeen osaat muun muassa tarkentaa kameralla ja valottaa kuvan oikein. **Osaat myös säätää kuvien syvyyserävyvyyden himmenninaukon avulla, sekä osaat käyttää suljinaikaa liikkeen kuvaamiseen. Valkotasapainon säätäminen on niin ikään hallussasi. Mitään ei tarvitse osata ennestään. Kurssi sisältää kuvaustehtäviä palautteineen.***

Kurssin opintopisteitys

Osaamisperusteisen Koski-kelpoisen kurssin laajuus ilmaistaan opintopisteinä (1 op = 27 h) ja se sisältää seuraavat asiat

- Opetuksen kesto (h)
- Oppilaan omaehtoiseen työskentelyyn varattu aika (h) = Kokonais-tuntimäärä

Oppilaan omaehtoiseen työskentelyyn varattavan ajan arvioinnissa on hyvä listata tehtäviä: esim. luettavien sivujen tai tehtävien harjoitusten määrä. (Mitoitukseen on apuvälineitä.

Koskeen vietävässä kurssissa ei ole minimimittavaatimusta.)

*Lähiopetusta verkossa 32 h
+ kuvaustehtävät omalla ajalla 22 h,
yht. 54 h (2 op)*

Opetuspaikka ja sen varustus

Mitä varusteita opetustilalta vaaditaan?

Mitä materiaaleja/välineitä opettaja tarvitsee kurssin opettamiseen?

Mikäli kurssi toteutetaan verkossa, millä alustalla se toteutetaan?

Lisätietoja

Kurszin osaamistavoitteet		
<ul style="list-style-type: none"> • Osaamistavoitteet kuvaavat niitä osa-alueita, joista kurssikokonaisuus muodostuu. • Arviointikriteerit kuvaavat niitä käytännön asioita, joista osaamistavoitteet muodostuvat → tämä helpottaa arviointia ja tekee sen läpinäkyväksi opiskelijalle. 		
Osaamistavoitteet	Arviointikriteerit	Arviointisarake
(yksi)	(tarvittaessa useampi)	Käytössä kun lomaketta käytetään opiskelijan arviointiin (opettaja kirjoittaa arvioinnin ja keskustelee arvioinnin tuloksista opiskelijan kanssa → palaute)
Opiskelija: <ul style="list-style-type: none"> • osaa digikuvauksen perusteet 	Opiskelija: <ul style="list-style-type: none"> • tuntee järjestelmäkameran perusfunktiot • tietää kuvaukseen liittyvät perustermit • osaa tehdä kameran perushuollon 	Opiskelija: <ul style="list-style-type: none"> • osoitti osaamisensa hyväksytysti 2.11.2021 • läpäisemällä aiheesta tehdyn Seppo-pelin
<ul style="list-style-type: none"> • osaa käyttää järjestelmäkameran eri säätöjä kuvatessa 	<ul style="list-style-type: none"> • tietää automaattivalotuksen, yli- ja alivalotuksen • osaa käyttää eri valotustekniikoita kuvauskohteen mukaan • osaa säätää valkotasapainon • osaa säätää syvyysterävyyden • osaa valita eri suljinaikoja kuvauskohteesta riippuen 	<ul style="list-style-type: none"> • osoitti osaamisensa hyväksytysti valokuva-portfoliolla 30.11.2021 (mahdollinen linkki) sekä keskustelussa portfolioa arvioitaessa.
<ul style="list-style-type: none"> • osaa valokuvailmaisun perusteet 	<ul style="list-style-type: none"> • osaa sommitella kuvattavan kohteen hyödyntämällä symmetrian periaatteita • osaa sommitella kuvattavan kohteen rajauksen avulla • osaa sommitella kuvattavan kohteen päälinjojen periaatteita noudattaen 	<ul style="list-style-type: none"> • osoitti osaamisensa hyväksytysti valokuva-portfoliolla 30.11.2021 (mahdollinen linkki) sekä keskustelussa portfolioa arvioitaessa.

Kurssin arviointi

Kuvaus siitä, miten kurssin arviointi tapahtuu. Opiskelijan osaamista arvioi kurssin opettaja. Osaamista osoitetaan kurssin aikana osana kurssin opetusta. Osaamisen osoittamisen ja arvioinnin tulisi olla mahdollisimman helppoa ja yksinkertaista sekä opiskelijalle että opettajalle.

Opiskelija tekee harjoitustöitä valokuvaamalla digikameralla eri teemojen mukaisesti. Opiskelija lähettää kuvat sähköisesti opettajalle ja selittää, mitä tekniikoita valokuvauksessa on hyödynnetty, miksi kyseinen tekniikka on valittu sekä mitä kyseistä tekniikkaa hyödyntämällä on saatu aikaan. Lisäksi opiskelija valokuvaa muutamia sommitelmia ja perustelee sommittelun kyseisen kuvauskohteen mukaan. Opiskelijan sanalliset perustelut voivat olla joko kirjallisia tai suullisia.

hyväksytty hylätty
(tai oma numeerinen asteikko)

LIITE II

Käytännön tietkartta osaamisperusteisuuteen

Opettajat, ohjaajat ja muu henkilöstö (johto fasilitoi)		
Tehtävät:	Milloin? Miten?	Vastuuhenki- lö /taho
Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut		
<ul style="list-style-type: none"> • Tiedotuskanavat ovat monipuolisia ja tiedotus on räätälöityä eri kohderyhmille • Tiedotusta varten organisaatiolla on oltava visio osaamisperusteisuuden hyödyistä asiakkaille ja sidosryhmille • Neuvonta antaa yksilöityä tietoa prosessista, kurseista, joissa osaamista tunnustetaan ja arvioidaan, kurssin kestosta, sisällöstä ja mahdollisista maksuista • Ohjaus auttaa linkittämään oppijan osaamisen ja osaamistavoitteet ja arvioinnin kriteerit • Ohjauksen tarkoitus on auttaa oppijaa tekemään osaamisensa näkyväksi		
Osaamisperusteiset kuvaukset ja arviointikriteerit		
<ul style="list-style-type: none"> • Määritellään kurssin taso • Laaditaan kurssin osaamistavoitteet (kokonaisuudet, mistä kurssi muodostuu) ja niihin liittyvät arviointikriteerit (ne käytännön osaamiset, joista osaamistavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan) yhteisesti hyväksytyyn mallin pohjalta • Kuvataan, miten arviointi suoritetaan • Määritellään arviointiskaala		
Arviointi		
<ul style="list-style-type: none"> • Laaditaan kuvauksia erilaisista arviointimenetelmistä, jotka parhaiten soveltuvat ao. aineen arviointiin		

<ul style="list-style-type: none"> • Kehitetään arviointimenettelyjä, jotka soveltuvat opiston arkeen • Varmistetaan, että arviointimenettelyt tukevat tasapuolisuutta ja ovat toistettavissa 	
Koordinaatio	
<ul style="list-style-type: none"> • Koordinaattori vastaa osaamisperusteisuuden kehittämisestä • Koordinaattori tukee ja ohjaa henkilöstöä osaamisperusteisuudessa • Koordinaattori edistää alueellista yhteistyötä ja välittää käytänteitä opistojen välillä • Koordinaattori vastaa palautteiden käsittelystä ja vaikuttavuudesta • Koordinaattori vastaa tarvittaessa viestinnästä henkilöstön ja johdon välillä 	
Oppimisympäristöjen ja pedagogiikan kehittäminen	
<ul style="list-style-type: none"> • yksilöllisten polkujen kehittäminen • erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen • pedagogiikka, joka tukee ongelmanratkaisua ja luovuutta 	
Laadunhallinta	
<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstö tuntee oppilaitoksen laadunhallinnan indikaattorit ja sitoutuu toimimaan niiden mukaisesti • Henkilöstö tiedostaa, että heillä on vastuu laadun osaamisperusteisen järjestelmän toimivuudesta 	
Verkostoituminen ja aktiivinen osallistuminen osaamisperusteisuuden kehittämistoimintaan	
<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön osaamisen ylläpitäminen • Hyvien käytänteiden jakaminen • Vertaisarviointi ja vertaistuki 	

